

VALLÁSKUTATÁS

A Magyar Tudomány a vallástudományokkal foglalkozó tematikus számmal a magyar oktatásügy és tudományszervezet egyik legsúlyosabb adósságát igyekszik a maga részéről pótolni. A negyvenes évek vége óta alig volt mód arra, hogy nyilvánosan és megfelelő szakszerűséggel foglalkozzunk a vallással, a vallástudományokkal, a teológiával, a hazai vallási viszonyokkal, az egyházaknak a magyar történelemben játszott valóságos szerepével. Nem „illetl”! Különösen a vallás vonatkozásában igaz, hogy évtizedek politikája nemzedékeket nevelt hamis információkkal s még inkább információk visszatartásával. A Magyar Tudománynak ez a száma visszatérés a Magyar Tudományos Akadémiát megalapítása óta jellemző és Európában magától értetődő világnézeti pluralizmushoz, tudományos semlegességhez, a normalitáshoz.

Számunk vallástudományokat szólaltat meg. A teológiát szokás azzal jellemezni, hogy az a hívő közösség hitvallása és közös emlékezete. Ezért természetes, hogy a hívő közösség és az egyház bizonyos felügyeleti jogot igényel felette. A vallástudományok ezzel szemben szigorúan tudományosak, értéksemlegesek, bárki által végezhetőek és a más területeken is megszokott szakmai normákhoz igazodnak. Mint minden diszciplína, azt igénylik, hogy a velük foglalkozó ne legyen elfogult a tudomány tárgyát képező sajátos jelenségek valóságával szemben, hanem érdeklődve, kritikusan, vitára s önmaga helyesbitésére mindig készen foglalkozzon azokkal.

Természetesen a szám nem konkrét tudománypolitikai törekvések alátámasztására készült. A vallás jelentőségének — egyebek között hazai — megnövekedése ellenben olyan tény, amely már önmagában is tudományos értelmezést igényel. A valóságról való képünk, kultúránk és oktatásunk nem teljes, amíg ez a kérdés látókörünkön kívül marad. Ez az összeállítás az itthon ápolt megközelítések — diszciplínák és módszerek — sokféleségét szeretné reprezentálni. Emellett csak remélhető, hogy a válogatás a vallással és vallásellenességgel kapcsolatos fájdalmak és görcsök oldódásához is hozzájárul.

A jelen számtól persze nem várható, hogy évtizedek gondolati anyagát és irodalmát pótolja. Arra sincs mód, hogy a vallástudományok nemzetközileg létező gazdagságát néhány oldalban áttekintsük. Korlátot nem csak a terjedelem képez, hanem az a tény, hogy a vallástudományok újjászületése még éppen csak megkezdődött. Ez a kibontakozás ellenben elindult mind a filozófia és a teológia terén (amit itt Weissmahr Béla és Horváth Pál cikke képvisel); mind a néprajzban (Mohay Tamás), a szociológiában (Tomka Mik-

Az összeállítást szerkesztette: Tomka Miklós és Tóth Pál Péter

lós) és szociográfiában (Kamarás István). Sőt a vallástudomány mint egyetemi tárgy és az első tanszék és szak is bontakozóban van (erről Máté-Tóth András ír). Történeti visszatekintésben nyilvánvaló, hogy a Magyar Tudományos Akadémia soha sem akart a teológia tudományos központjává válni (amint erről Balogh Margit tudósít), most sem erről van szó, de a vallástudományok terén hiányoznak azok a régenvolt nemzetközi hírű tudósok, akikre most is büszkék vagyunk.

A jelen szám nem eredmények összegzése, hanem ajtónyitás akar lenni a valóság egyik, évtizedeken át elzárt területe felé. Hisszük, hogy ez a szám beköszöntő, amely azt jelzi, hogy a vallástudományok egyre magától értetődőbben kezdenek megjelenni a Magyar Tudományban és a hazai tudományos élet legkülönbözőbb területein és intézményeiben.

Tomka Miklós—Tóth Pál Péter

Weissmahr Béla

Hit és tudomány a katolikus teológia szemszögéből

A keresztény teológia tudomány jellege

A tanulmányban azzal foglalkozom, hogy a keresztény (és ezen belül még pontosabban: a katolikus) teológia milyen értelemben és miért tartja magát tudománynak, vagyis az állítások olyan rendszerének, mely arra szolgál, hogy egy meghatározott témakörre vonatkozóan és egy bizonyos szempont szerint ismereteket szerezzen és rendszerezzen oly módon, hogy állításainak igaz voltát meg tudja alapozni, azaz egy vitában a mellette szóló érveket belátható módon elő tudja adni.

1. tétel: Nincsen teljesen előfeltevésmentes ismeret. Ez negatív megfogalmazása annak a felismerésnek, mely pozitív módon megfogalmazva így hangzik: minden ismeret, tudás (és ennél fogva tudomány) olyan alapvető meggyőződésekre épül, melyek nem bizonyíthatók. Abban az értelemben tehát, hogy nem minden állítás bizonyítható mindig egy másik állítás által, minden tudás valamiféle „hitre” épül.

Arisztotelész óta tudományelméleti közhely az, hogy nincsen teljesen előfeltevés nélküli ismeret. Az azonban talán meglepő, hogy azzal kapcsolatban, amit Arisztotelész nem bizonyítható, de egyszersmind bizonyításra nem szoruló axiómáknak nevezett, a hit szót használok. Ezt azért tartom helyesnek, mivel ezeknek az alapmeggyőzéseknek az értelmi elfogadása, igenlése nem jön és nem is jöhet létre egy bizonyos személyes „engagement”, egy, az igazsággal szemben vállalt elkötelezettség nélkül. Ez a végeredményben nem bizonyítható felismeréssel szembeni elkötelezettség vállalása persze csak akkor nem irracionális, azaz csak akkor nem